

N:o 19.

Ank. till Riksd. kansli den 16 mars 1904, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undervisningen om de rusgifvande ämnernas natur och verkningar.

I en inom Andra Kammarerna väckt motion, n:o 51, har herr *P. Hörnstén* föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga sådan ändring i kungl. cirkuläret af den 4 november 1892 angående undervisning om de rusgifvande ämnernas natur och verkningar, att denna undervisning måtte påbörjas redan i småskolan med lämplig åskådningsmateriel, att dylik materiel må i öfriga skolor användas och undervisningen i öfrigt så meddelas, att vid afgang från folkskola, seminarium eller läroverk, betyg öfver kunskap i ämnet må kunna gifvas, samt att vid läroböckers utgifvande eller omarbetande krafvet på en effektivare undervisning om de rusgifvande och narkotiska ämnernas verkningar allt bättre tillgodoses, och, därest förhållandena sådant föranleda, till Riksdagen inkomma med de förslag i ämnet, Kungl. Maj:t anser af behovet påkallade.

Såsom motiv för detta förslag har af motionären anförts, att det omnämnda kungl. cirkuläret den 4 november 1892, till hvilket stora förhoppningar vid dess utfärdande knötos, i verkligheten burit blott ringa frukt, såsom i synnerhet vid för ändamålet särskildt anställda undersökningar visat sig; att mera praktiska åtgärder i det med cirkuläret afsedda syftet därför vore af nöden, åtgärder liknande dem, hvilka i vissa andra länder, såsom England, Frankrike, Nordamerika och Norge för samma ändamål blifvit vidtagna; att åskådningsmateriel och läroböcker, afsedda för undervisningen om de rusgifvande dryckernas natur och verkningar numera jämte en rikhaltig litteratur i öfrigt rörande omhandlade ämne funnes att tillgå och borde komma till användning, samt att det ofvanberörda cirkuläret den 4 november 1892, äfven om det till fullo tillämpades, icke fyller krafvet i vår tid på en *praktisk och effektiv* undervisning i fråga om rusmedlen och ännu mindre i fråga om

de narkotiska ämnena, särskildt nikotinen, hvarför också för det bland ungdomen öfverhandtagande tobaksbrukets stäfjande en skärpt förordning om undervisning angående tobaksbrukets skadlighet vore af behofvet påkallad.

Beträffande förevarande motion vill utskottet till en början vitsorda, att det ifrågavarande cirkuläret den 4 november 1892 icke i önskvärd grad medfört det åsyftade resultatet af en fruktbarande undervisning i skolorna angående de rusgifvande ämnenas natur och verkningar. Då det emellertid är en angelägenhet af synnerlig vikt, att en dylik undervisning kommer landets uppväxande ungdom till del, är det otvifvelaktigt af nöden, att ytterligare åtgärder för åstadkommandet af en sådan undervisning i skolorna vidtagas antingen genom utfärdandet af ett nytt cirkulär med mera preciserade och ändamålsenliga bestämmelser rörande ifrågavarande undervisning eller ock genom andra mått och steg, som äro ägnade att leda till det åsyftade målet. I motionens allmänna syfte kan utskottet sålunda icke annat än instämma.

Hvad däremot angår de särskilda bestämmelser, som för främjande af undervisningen rörande de rusgifvande dryckernas natur och verkningar borde göras gällande, kan utskottet icke i allo ansluta sig till motionärens mening. Att, på sätt han föreslagit, göra ifrågavarande undervisning obligatorisk redan för småskolan torde hvarken från pedagogisk eller praktisk synpunkt vara lämpligt. Ej heller synes undervisningen om de rusgifvande ämnenas natur och verkningar, hvilken undervisning är att anse såsom en gren af undervisningen i naturkunnighet och lämpligast bör ansluta sig till undervisningen om människokroppen, böra erhålla en så själfständig ställning, att särskilda betyg öfver de vid denna undervisning inhäntade kunskaperna böra meddelas. I stället anser utskottet, att hufvudvikten i fråga om de åtgärder, som kunna komma att vidtagas för främjandet af undervisningen om de rusgifvande ämnenas natur och verkningar, bör läggas dels därpå att tillfälle till nödig utbildning i ämnet beredes för de lärare, som skola meddela undervisning i detsamma, äfvensom att goda läroböcker i ämnet åstadkommas, och dels därpå, att för ämnet anvisas en bestämd plats och tillräckligt timantal i skolornas läroplaner, samt att undervisningens behöriga meddelande blir af skolornas öfverordnade myndigheter öfvervakadt och kontrolleradt. Såsom en ändamålsenlig åtgärd i samma syfte vill utskottet ock förorda, att framlidne generaldirektören Magnus Huss' varningsord mot berusande drycker (bil. 1), hvilka varningsord

en gång förr, år 1888, utdelats till landets skolor, genom Kungl. Maj:ts försorg blefve på nytt befordrade till trycket och utdelade till samtliga folkskolor och läroverk i riket.

Då emellertid statsrådets och chefens för ecklesiastikdepartementet uppmärksamhet redan genom de af motionären omförmälda skrivelserna från svenska läkarnes nykterhetssällskap (bil. 2) och svenska lärarnes nykterhetsförening blifvit fäst på de brister, som hittills förefunnits beträffande undervisningen om de rusgifvande ämnenas natur och verkningar, och utlåtanden i ämnet med anledning häraf infordrats från öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor, Stockholms konsistorium, direktionen för Stockholms stads undervisningsverk, direktionen för nya elementarskolan i Stockholm och rikets samtliga domkapitel, hvilka utlåtanden redan börjat inkomma, samt ärendet alltså enligt hvad äfven enskildt kommit till utskottets kännedom är föremål för behandling inom vederbörande regeringsdepartement, och då man slutligen har all anledning antaga, att Kungl. Maj:t vid utfärdandet af de nya bestämmelser, som kunna komma att befinnas erforderliga för främjandet af undervisningen om de rusgifvande ämnenas natur och verkningar, icke skall förbise behovet af föreskrifter jämväl rörande undervisning om de narkotiska ämnena, för hvilket antagande stöd kan hämtas af den omständigheten, att Kungl. Maj:t redan förut vid utfärdandet af nu gällande normalplan för undervisningen i rikets folk- och småskolor förbundit meddelade föreskrifter om undervisning rörande de rusgifvande ämnenas natur och verkningar med motsvarande föreskrifter om undervisning äfven rörande de narkotiska ämnena, så anser utskottet icke nödigt eller lämpligt, att Riksdagen nu vänder sig till Kungl. Maj:t med en skrifvelse i detta ärende, och hemställer utskottet därför,

att herr P. Hörnsténs förevarande motion ej må till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 mars 1904.

På utskottets vägnar:

J. G. HAZÉN.

Herr *F. Berg* har begärt få antecknadt, att han af arbete inom annat utskott varit förhindrad deltaga i ärendets behandling inom utskottet.

Magnus Huss' varningsord mot berusande drycker såsom människosläktets farligaste fiender.

Det står skrifvet i 1 Kor. 16: 9, 10, att drinkare icke skola ärfva Guds rike.

Af denna hemska dom i Guds ord följer, att det måste vara hvar kristens oafvisliga plikt att motarbeta dryckenskapslasten och varna för roten till denna last: *bruk af berusande drycker.*

Berusande drycker äro människosläktets farligaste fiender.

1. *Rus förnedrar* människan till ett oskäligt djur.

Den rusige har mer eller mindre förlorat *förstånd* och besinning.

Den rusige begår under ruset *brottsliga och afskyvärda* handlingar, såsom mord, dråp, rån, mordbrand, stöld m. m. Af större eller mindre lagöfverträdelser, som vid domstolar afdömas, hafva de flesta blifvit begångna under rusigt tillstånd eller under inflytelse af rusdrycker. Ruset mildrar ej straffet.

2. Inom samtliga samhällsklasser drabbas ingen så ofta af ett *våldsamt dödssätt* som drinkaren. Under rusigt tillstånd är död genom *slagsmål*, drunkning, kullkörning, förfrysning m. m. ofta förekommande. Död inträffar ej sällan under och *till följd af* själva ruset. Af *själfmördare* tillhör flertalet drinkareklassen. Hvarförutom tillfälliga *sjukdomar och skador* (hvilka för den afhållsamme merendels aflöpa lyckligt) för den på rusgifvande drycker begifne ofta *taga dödlig utgång.*

3. Förr eller senare *försvagas* drinkarens kroppsliga *hälsa*, och hans *arbetsförmåga minskas*. Ju oftare ruset förnyas, desto tidigare uppträda sådana tecken som tillhöra *förgiftningstillstånd*, såsom allmän svaghet, darrning, lamhet, fallandesot, m. fl., alla ledande till *för tidig död.*

4. Under fortsatt dryckenskapslif blifva *själens förmögenheter* allt slöare. Lust för arbete och sysselsättning aftager, *tankekraften blir slapp*, likaså viljan. Till sist är drinkaren äfven utom rustillståndet oförmögen

att bestämma sig själf. Han blir ofta ett *viljelöst* redskap för sin omgifning.

5. Förståndet rubbas. *Sinnessjukdom* uppträder dels som fylleri-galenskap — en fasaväckande yrsel, hvarunder drinkaren tycker sig vara omgifven af och sällskapa med afgrundens väsen —, dels under andra former af förståndsrubbning, hvilka merendels tvinga till *inspär-ning på dårhus*.

6. Ganska tidigt blir drinkaren under sin bana som sådan *likgiltig för religion* och gudsfruktan; sedermera ej sällan föraktare och *hädare* samt till sist mången gång förnekare af Gud och odödlighet. Den fasaväckande följden häraf är uttryckt i ofvan angifna dom ur den heliga skrift.

7. Dryckenskap leder till *fattigdom och elände*. Arbetsförtjänsten lägges på krogdisken. Maka och barn få svälta, frysa, gå höljda i trasor. Slutet blir vanligen fattighuset, tiggarslafven. Drinkaren själf hemfaller åt allmänt *förakt*.

8. Vare sig mannen eller hustrun är slaf under rusbegäret, begrafves snart *den husliga lyckan*. Den äktenskapliga kärleken förbleknar, förkväfves, dödas; i dess ställe träda kif, tvedräkt, hat och våldsamma uppträden. För den öfverlastade makens nyktra make *blir hemmet ett pinorum*, som alstrar vämjelse och förtviflan.

9. I det hem, där dryckenskap är daglig gäst, *försummas* vanligen *barnens uppfostran*. Dessa växa upp med endast fördärflika och fördärfvande exempel för ögonen, förledas lätt att redan i unga år inträda på brottets bana och blifva förr eller senare *samhällets olycksbarn*.

Härförutom få de *anlag för sjukdomar*, såsom skrofler, lungsot, engelska sjukan m. fl., samt blifva merendels *svagt utrustade* med själsförmögenheter. Det bedröfligaste är, att de måhända erhålla i arf från fader eller från moder *fallenhet för dryckenskapen*, ett arf hvars följder tidigt befordras af exemplen i hemmet.

Ynglingar! Barn!

I hafven nu blifvit upplysta om dessa hemska följder af berusande dryckers bruk och missbruk. I kunnen vara förvissade om att de ej äro öfverdrifna, utan i enlighet med sanning och verklighet. Flyr därför såsom en fiende för både kropp och själ den förledande frestaren, under hvad namn eller form den än bjudes eder. Framtida olycka och fördärf kunna gömma sig på botten af det första glaset.

Bil. 2.

Till herr statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet.

Vid sammanträde den 8 juli 1903 uppdrog *Svenska läkarnes nykterhetsförening* åt undertecknade att framföra en vördsam anhållan till herr statsrådet rörande vissa önskemål, hvilkas förverkligande föreningen eftersträfvat för att höja hälsotillståndet och sedligheten i landet.

I första rummet har föreningen anhållit, det herr statsrådet måtte vidtaga nödiga åtgärder, att kungl. förordningen af den 4 november 1892 om undervisning i rikets allmänna läroverk, seminarier och folkskolor angående de rusgifvande ämnenas natur och verkningar samvetsgrant efterlefves, något som för närvarande enligt talrika samstämmade uppgifter ej sker. Nämda undervisning lär ej sällan med förbiseende eller kringgående af förordningens bestämmelser göras alltför knapphändig eller rent af undanskjutas.

Vidare har föreningen önskat framhålla, att professor Tigerstedts i ofvannämnda förordning omtalade skrift »Om spritdryckerna», hvilken genom kungl. ecklesiastikdepartementets försorg utdelats till vägledning åt vederbörande lärare, nu är utgången ur bokhandeln, och att en ny sådan bok borde utgifvas.

I samband härmed har föreningen velat framhålla önskvärdheten af, att genom Kungl. Maj:ts försorg måtte till hvarje högre elementarläroverk och seminarium utdelas ett exemplar af d:r Matti Helenius' arbete »Alkoholspörsmålet såsom en samhällsfråga» (Stockholm 1903, 422 s. 8:o), afsedd att utgöra en mera omfattande källskrift till de lärares tjänst, hvilka skola undervisa om rusdryckernas verkningar.

Till sist har föreningen tänkt sig såsom ett medel att väcka och underhålla intresset vid de högre läroverken för undervisningen an-

gående rusdryckerna den åtgärden, att någon gång ett ämne, tillhörande alkoholfrågans område, skulle gifvas i studentskrifningarna.

I det undertecknade härmed till eder, herr statsråd, framföra Svenska läkarnes nykterhetsförenings ofvan nämnda önskemål, anhålla vi för vår del att få varmt betona, att enligt vår uppfattning den viktigaste åtgärden för närvarande är att åvägabringa en effektiv undervisning för lärarne själfva angående de rusgifvande ämnenas natur och verkningar.

Innan denna undervisning blir på ett tillfredsställande sätt ordnad, är det naturligt, att många lärares intresse för undervisningen på detta område måste blifva litet eller intet.

Den kungl. förordningen om rusdrycksundervisningen innehåller bland annat, »att vid antagande af nya läroböcker . . . i naturkunnighet hänsyn bör tagas äfven därtill, huruvida de rusgifvande ämnenas natur och verkningar däri blifvit på ett tillfredsställande sätt framställda». — Vi hafva öfvertygat oss om att detta ingalunda alltid är händelsen.

Ännu viktigare är *lärarnes* utbildning. All undervisning förutsätter full sakkunskap och verkligt sakintresse hos läraren. Detta gäller visserligen all naturvetenskap, men i särskild grad ifrågavarande ämne, där läraren måste söka vinna lärjungarnas bifall och äfven deras personliga intresse. För att kunna gifva undervisning med sådant mål kräfves god utbildning och en naturvetenskaplig grund hos läraren.

Tillräcklig tid bör anslås åt detta ämne vid seminarierna och en för de blifvande lärarna lämpad lärobok, måhända *något fylligare* än professor Tigerstedts ofvannämnda bok »Om spritdryckerna», bör utarbetas för seminarieundervisningen.

För åstadkommande af en sådan lärobok kunde hänvändning till någon kompetent författare äga rum — professor Tigerstedt är, enligt hvad vi veta, villig att omarbeta sin förra skrift — eller ock kunde möjligen en pristäflan utlysas för ändamålet.

Hvad som yttrats om den vid seminarierna utbildade läraren gäller till någon del äfven elementarläroverkens lärare. Det har länge varit ett önskemål, att en kurs i skolhygien gäfves vid profårskurserna och i denna kurs borde ingå en lämplig framställning af alkoholfrågan.

Först genom att sålunda bereda möjlighet till en bättre utbildning af lärarekåren i här berörda riktning torde det blifva möjligt att göra undervisningen rörande alkoholfrågan i skolorna verkligt god; först därigenom kan den kungl. förordningen af den 4 november 1892 blifva fruktbringande. Undertecknade få därför vördsamt anhålla:

att herr statsrådet behagade vidtaga nödiga åtgärder för undanröjande af de ofvan påpekade svårigheterna vid tillämpningen af kungl. förordningen af den 4 november 1892 samt för tillsyn öfver att förordningen efterlefves.

Stockholm den 30 oktober 1903.

Vördsammast

C. Wallis. E. Wretlind. E. Almquist. C. G. Santesson.
